

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA AR MUZIEJŲ MODERNIZAVIMO 2007–2015 METŲ PROGRAMA VYKDOMA REZULTATYVIAI

2012 m. sausio 16 d. Nr. VA-P-50-1-1
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2011-03-31 pavedimą Nr. P-50-1

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Jonas Izokaitis (grupės vadovas)

Arturas Balsys

Vita Kondratavičiūtė

Auditas pradėtas 2011-03-31

Auditas baigtas 2012-01-16

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti

Valstybės kontrolės interneto puslapyje

adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Išvados	4
Rekomendacijos	4
Audito rezultatai	5
1. Programa neparengta taip, kad užtikrintų sėkmingą muziejų modernizavimą	5
1.1. Muziejų plėtra vykdoma neturint muziejų plėtotos strategijos	5
1.2. Programos tikslai neorientuoti į konkretų rezultatą, vertinimo kriterijai neleidžia įvertinti programos tikslų ir uždavinių pasiekimo lygio, o lėšų poreikis numatytas ne visoms priemonėms	5
2. Muziejuose nesudaromos sąlygos tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes	7
2.1. Muziejų materialinė bazė atnaujinama neturint aiškios krypties ir nesilaikant finansavimo prioritetų	8
2.2. Vertybės (eksponatai) išsigyjamoms, saugomoms, restauruojamos ir konservuojamos neturint aiškios krypties	10
3. Nepakankamai ugdomas visuomenės kūrybiškumas ir atnaujinama muziejų veikla	14
3.1. Į skaitmeninę formą perkelta 6 proc. turimų muziejinių vertybių (eksponatų)	15
3.2. Šviečiamąsias (edukacines) programas vykdo ne visi muziejai	15
3.3. Neužtikrinamas tęstinis muziejininkų kvalifikacijos kėlimas	16
3.4. Muziejų vertinimas vykdomas per lėtai	18
Priedai	20

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. patvirtino Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programą¹ (toliau – Programa), kurios paskirtis – ugdyti visuomenės istorinę savimonę, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą ir sudarius jiems sąlygas tinkamai kaupti, saugoti ir populiarinti istorijos, literatūros, kultūros, meno, gamtos, mokslo ir technikos paveldo objektus, kad visuomenė galėtų įvairiapusiškiau pažinti kultūros paveldą ir ugdyti narių kūrybiškumą.

Programa siekiama modernizuoti muziejų materialinę bazę, papildyti jų rinkinius naujais eksponatais, restauruoti muziejines vertybes, moderniomis priemonėmis ir technologijomis aktualizuoti šalies kultūros paveldą ir užtikrinti visuomenei galimybę susipažinti su suskaitmenintu kultūros paveldu.

Programos objektas – nacionaliniai, respublikiniai ir savivaldybių muziejai, įsteigti kaip biudžetinės įstaigos.

Programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimui buvo numatytas 437,8 mln. Lt preliminarus lėšų poreikis. Programa vykdoma iš valstybės biudžeto lėšų, naudojant ES finansinę paramą ir kt. lėšas. Savivaldybėms rekomenduojama dalyvauti įgyvendinant Programą ir skirti šiam tikslui lėšų. Programai įgyvendinti 2007–2011 m. skirta 95,6 mln. Lt, arba 22 proc. 2007–2015 metais planuoto poreikio.

Tiek rengiant Programą, tiek ją vykdam, viešojoje erdvėje diskutuojama apie lėšų stoką muziejų pastatų išlaikymui, mažus muziejų darbuotojų atlyginimus, grėsmę eksponatų išsaugojimui, pasenusias ekspozicijas, nemodernų valdymą, kad valstybė nepajėgi išlaikyti tiek daug muziejų, kad mažėja muziejų lankytojų. 2007–2010 metais lankytojų skaičius visuose muziejuose sumažėjo 12 proc. (apie 388 tūkst. lankytojų).

Audito procedūros buvo atliktos Kultūros ministerijoje ir 14-oje subjektų (muziejuose ir (ar) jų padaliniuose). Audito metu buvo išsiųstas klausimynas 99 muziejams (nacionaliniams, respublikiniams, savivaldybių ir žinybiniais), atsakymai gauti iš 93-ųjų. Taip pat nagrinėjome užsienio šalių: Australijos, Estijos, Airijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Danijos, Olandijos patirtį ir gerąją praktiką.

Šio audito metu siekdami įvertinti, ar Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programa vykdoma rezultatyviai, analizavome:

- ▶ ar Programa parengta taip, kad užtikrintų sėkmingą muziejų modernizavimą;
- ▶ ar muziejuose sudaromos sąlygos tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes;
- ▶ ar pakankamai ugdomas visuomenės kūrybiškumas, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-03-14 nutarimas Nr. 275 „Dėl Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos patvirtinimo“.

Išvados

1. Programa parengta neturint muziejų plėtotės strategijos, jos tikslai neorientuoti į konkretų rezultatą, vertinimo kriterijai neleidžia įvertinti tikslų ir uždavinių pasiekimo lygio, lėšų poreikis numatytas ne visoms priemonėms, todėl nesudarytos prielaidos rezultatyviam Programos įgyvendinimui (1 skyrius, 5–7 psl.);
2. Muziejų materialinės bazės atnaujinamas vykdomas ne visada laikantis finansavimo prioritetų, vertybės (ekspوناتai) įsigyjamos, saugomos, restauruojamos ir konservuojamos neturint konkrečių prioritetų, todėl muziejuose nesudaromos sąlygos tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes, kyla grėsmė vertybių išsaugojimui (2 skyrius, 7–14 psl.);
3. Į skaitmeninę formą perkelta 6 proc. turimų muziejinių vertybių (ekspонатų), šviečiamąsias programas vykdo ne visi muziejai, neužtikrinamas tęstinis muziejininkų kvalifikacijos kėlimas, muziejų vertinimas vykdomas per lėtai, todėl nepakankamai ugdomas visuomenės kūrybiškumas, neatnaujinama muziejų veikla (3 skyrius, 14–19 psl.).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai:

1. Nustatyti optimalų muziejų tinklą, kokybinius reikalavimus muziejų pastatams, ekspozicijoms, valdymui ir paslaugoms, kvalifikacinius reikalavimus muziejininkams (1 išvada).
2. Atnaujinti Programą pagal Strateginio planavimo metodikos reikalavimus ir, keičiantis planuojamų metų asignavimams, kasmet tikslinti priemonių planą (1, 2 ir 3 išvados).
3. Siekiant išsaugoti muziejines vertybes ir efektyviai naudoti valstybės biudžeto lėšas, Lietuvos muziejų rinkinių būklės tyrimo pagrindu parengti ir patvirtinti planavimo dokumentą, nustatant darbų eiliškumą ir vykdytojus (2 išvada).

Ataskaitos 3 priede pateikiamas rekomendacijų įgyvendinimo planas.

AUDITO REZULTATAI

1. Programa neparengta taip, kad užtikrintų sėkmingą muziejų modernizavimą

1.1. Muziejų plėtra vykdoma neturint muziejų plėtotės strategijos

Muziejų įstatyme nurodyta, kad „Kultūros ministerija nustato nacionalinių ir respublikinių muziejų veiklos vystymo strategiją“², tačiau tokia strategija nenustatyta. Dalis muziejų atstovų nurodė, kad pasigenda bendros strategijos, kurią turėtų parengti ministerija.

Neturint ilgalaikės strategijos, sunku planingai vykdyti muziejų plėtrą ir modernizavimą. Pažymėtina, kad dauguma Europos šalių yra parengusios muziejų plėtros strateginius dokumentus (pvz.: Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Danija, kt.), o kai kurios ES šalys jas ir atnaujino, nustatydamos konkrečius veiksmus, esant pasaulinei ekonominei krizei (pvz., Jungtinė Karalystė). Tuose dokumentuose pateikta šiuolaikiško muziejaus sąvoka, numatyti veiksmai dėl muziejų tinklo optimizavimo, reikalavimai muziejų valdymui, kokybiniai reikalavimai ekspozicijoms, valdymui ir paslaugoms, kvalifikaciniai reikalavimai muziejininkams.

Kultūros ministerija turėtų nustatyti strategiją, kaip numatyta Muziejų įstatyme.

1.2. Programos tikslai neorientuoti į konkretų rezultatą, vertinimo kriterijai neleidžia įvertinti programos tikslų ir uždavinių pasiekimo lygio, o lėšų poreikis numatytas ne visoms priemonėms

Programos du tikslai: pirmasis – „sudaryti muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes“ ir antrasis „ugdyti visuomenės kūrybiškumą, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą“ atitinka Muziejų įstatyme muziejams numatytas veiklas³ („veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus“), kurias muziejai ir taip vykdo nuolat. Vadovaujantis Strateginio planavimo metodika⁴ programos tikslai turėjo nusakyti rezultatą, kurį norima pasiekti per tam tikrą laikotarpį. Peržvelgus tikslus neaišku, kokie konkretūs kokybiniai pokyčiai turėtų įvykti, kad galima būtų konstatuoti, jog muziejai modernizuoti.

Laukiami rezultatai, įgyvendinus programą, taip pat nėra konkretūs ir išmatuojami.

² Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, 1995-06-08 Nr. I-930 (2010-04-08 įstatymo Nr. XI-733 redakcija), 13 str. 1 p.

³ Ten pat, 2 str.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“, 39 p.

Pavyzdys

- bus atnaujinti muziejų pastatai, pastatyta naujų, įrengtos ekspozicijos, saugyklos, restauravimo dirbtuvės;
- bus modernizuota muziejinių vertybių apsauga, saugojimas ir apskaita;
- tobulės muziejų personalo kvalifikacija;
- muziejų rinkiniai bus prieinami visuomenei tiek tiesiogiai, tiek naudojantis informacinėmis technologijomis;
- muziejai taps patrauklia mokymosi, kultūrinio turizmo, laisvalaikio, socialinės integracijos vieta.

Pagal Strateginio planavimo metodiką⁵ vertinimo kriterijai turėjo leisti įvertinti rezultatus ir naudą. Vertinimo kriterijų reikšmės neišreikštos skaičiais, todėl neaišku, kokį rezultatą norima pasiekti, neaišku, kaip pasikeis ar pagerės muziejų veikla, nesudarytos sąlygos įvertinti pažangą – koks padidėjimas procentine ar skaitine išraiška yra pakankamas siekiant nustatyti pasiekimą.

1 lentelė. Programoje numatyti vertinimo kriterijai

- kiek rekonstruota, suremontuota ir pastatyta muziejų pastatų;
- kiek įgyvendinta ekspozicijų atnaujinimo projektų;
- kiek įgyvendinta muziejų apsaugos modernizavimo projektų;
- kiek įgyvendinta Lietuvos kultūros vertybių, esančių užsienyje, paieškos projektų;
- kiek restauruota ir konservuota eksponatų;
- kiek eksponatų perkelta į skaitmeninę formą;
- kiek organizuota muziejų šviečiamųjų renginių, kiek juose buvo lankytojų;
- ar padaugėjo muziejų lankytojų;
- kiek muziejuose surengta parodų ir išleista jų leidinių;
- kiek muziejuje kompiuterizuotų darbo vietų;
- kiek muziejaus darbuotojų dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo programose.

Programos pirmajam tikslui įgyvendinti numatyti 4, o antrajam tikslui – 3 uždaviniai (žr. 2 lentelę). Audito metu nustatyta, kad Programos plane trims iš septynių uždavinių pateiktas lėšų poreikis, tačiau atlikti tik vieno uždavinio (modernizuoti muziejų materialinę bazę) skaičiavimai, pagrindžiantys preliminarų lėšų poreikį.

2 lentelė. Programoje numatyti tikslai, uždaviniai ir preliminarus lėšų poreikis	
Programoje numatyti tikslai ir uždaviniai	Programoje numatytas lėšų poreikis
1 tikslas. Sudaryti muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes.	
Numatomi šie uždaviniai:	
1) modernizuoti muziejų materialinę bazę	433 255 tūkst. Lt (98,96 proc.)
2) papildyti muziejų rinkinius naujais eksponatais	4 500 tūkst. Lt (1,03 proc.)
3) restauruoti muziejines vertybes	50 tūkst. Lt (0,01 proc.)
4) stiprinti muziejų informacinę bazę;	-
2 tikslas. Ugdyti visuomenės kūrybiškumą, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą.	
5) moderniomis priemonėmis ir technologijomis aktualizuoti šalies muziejų rinkinius ir užtikrinti visuomenei galimybę susipažinti su suskaitmenintų kultūros paveldu ir informacija apie jį;	-
6) sudaryti muziejuose sąlygas šviestis ir mokytis visą gyvenimą;	-
7) ugdyti muziejininkų gebėjimus teikti profesionalias paslaugas ir taip prisidėti prie mokymosi, turizmo ir socialinės integracijos.	-
Iš viso:	437 805 tūkst. Lt
Šaltinis – Valstybės kontrolė	

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“, 42.4 p.

Rengiant Programą didžiausias dėmesys skirtas ne paslaugoms, susijusioms su visuomenės poreikiai, o infrastruktūros atnaujinimui. Jai planuota skirti 98,96 proc. visų Programos lėšų.

Vadovaujantis Strateginio planavimo metodika, Kultūros ministerija turėtų atnaujinti Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programą.

2. Muziejuose nesudaromos sąlygos tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes

Programos pirmojo tikslo „Sudaryti muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes“ keturiems uždaviniams (devynioms priemonėms) įgyvendinti skirta 95 353 tūkst. Lt, arba 99,7 proc. jai skirtų lėšų per 2007–2011 metus. Priemonių įgyvendinimas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos I tikslo priemonių įgyvendinimas						
Nr.	Uždaviniai	Nr.	Priemonės	Numatytas priemonės įgyvendinimo laikotarpis	2007–2011 m. priemonei skirtos lėšos (tūkst. Lt)	Priemonės įgyvendinimo būklė 2011 m. I pus.
1.	Modernizuoti muziejų materialinę bazę	1.1.	Rekonstruoti muziejų pastatus, atlikti kapitalinį ir paprastąjį jų remontą, statyti naujus pastatus	2007–2015	81819	Vykdomi 23 projektai iš 96
		1.2.	Įsigyti ekspozicijų, saugyklų, restauravimo dirbtuvių įrangą, įrengti ekspozicijas, saugyklas, restauravimo dirbtuves	2007–2015	3250	Iš dalies vykdoma (skirta 7 proc. 2007–2015 metams planuoto poreikio)
		1.3.	Modernizuoti muziejų apsaugos priemonės	2007–2015	1400	Iš dalies vykdoma (2009–2010 m. Programos lėšų neskirta)
2.	Papildyti muziejų rinkinius naujais eksponatais	2.1.	Įsigyti šalies ir jos kultūros istorijai svarbių eksponatų	2007–2015	800	Iš dalies vykdoma (2009–2010 m. Programos lėšų neskirta)
		2.2.	Ieškoti Lietuvos kultūros vertybių užsienyje	2007–2015	170	Iš dalies vykdoma (2009–2010 m. Programos lėšų neskirta)
3.	Restauruoti muziejines vertybes	3.1.	Parengti muziejų fonde esančių muziejinių vertybių restauravimo ir konservavimo darbų poreikio analizę	2007	95	Įgyvendinta 2009 m.
		3.2.	Parengti ir kultūros ministro įsakymu patvirtinti Muziejų fonde esančių muziejinių vertybių restauravimo ir konservavimo darbų finansavimo taisyklės, atlikti muziejinių vertybių	2007–2015	384	Parengtos 2009 m. Vykdoma

			restauravimo ir konservavimo darbus			
4.	Stiprinti muziejų informacinę bazę	4.1.	Parengti, kultūros ministro įsakymu patvirtinti ir įdiegti Lietuvos integralią muziejų informacinę sistemą	2007–2015	7 405	Vykdoma
		4.2.	Plėtoti muziejų portalo www.muziejai.lt veiklą – pristatyti muziejus internete	2007–2015	30	Įgyvendinta
				Iš viso:	95 353	
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos duomenis						

Programos priemonės suformuluotos kaip muziejų nuostatuose numatytos įprastos funkcijos (pvz.: „Restauruoti muziejines vertybes“, „Ieškoti Lietuvos kultūros vertybių užsienyje“).

Pažymėtina, kad nenurodytas konkretus priemonių įgyvendinimo terminas.

2.1. Muziejų materialinė bazė atnaujinama neturint aiškios krypties ir nesilaikant finansavimo prioritetų

Vertindami Programos uždavinio „Modernizuoti muziejų materialinę bazę“ įgyvendinimą vadovavomės nuostata, kad jis yra rezultatyvus tada, kai pastatai ir patalpos atnaujinami numatytu laiku ir apimtimi.

Modernizuojant muziejų materialinę bazę pagal priemonės „**Rekonstruoti muziejų pastatus, atlikti kapitalinį ir paprastąjį jų remontą, statyti naujus pastatus**“ ir „**Įsigyti ekspozicijų, saugyklų, restauravimo dirbtuvių įrangą, įrengti ekspozicijas, saugyklas, restauravimo dirbtuves**“ 2007–2011 m. planuota pradėti statybos, remonto ir ilgalaikio turto įsigijimo darbus visuose 96 į Programą įtrauktuose objektuose (toliau – investiciniuose projektuose). Investiciniams projektams numatyta skirti 433 250 tūkst. Lt, tačiau dėl lėšų trūkumo pradėti vykdyti tik 23 (24 proc.), kuriems skirta 85 069,0 tūkst. Lt (iš jų 24 665 tūkst. Lt ES lėšos). Audito metu nė vienas jų nebaigtas vykdyti.

Audito metu įvertinus 23 investicinių projektų vykdymą nustatyta, kad tam tikrais atvejais ministerija skyrė lėšas muziejų pastatų statybai, atnaujinimui ir rekonstrukcijai nesudariusi pastatų eiliškumo sąrašų pagal nusistatytus finansavimo prioritetus (muziejų pastatai, kurių projektai jau pradėti įgyvendinti ir avarinės būklės muziejų pastatai).

Pavyzdys

Programoje buvo numatyta rekonstruoti ir kapitaliai suremontuoti 6 Šiaulių „Aušros“ muziejaus pastatus, kurių būklė avarinė arba reikia kapitalinio remonto. Skirta 2 830 tūkst. Lt. Be to, 2007–2011 m. Šiaulių muziejaus Ch. Frenkelio rūmams, parko ir pastatų rekonstravimui, t. y. objektui, kuris nebuvo įtrauktas į Programą, buvo skirta 10 068,0 tūkst.

2008 m. pradėtas projektas „Lietuvos teatro ir muzikos muziejaus administracinių pastatų nauja statyba, rekonstravimas“, 2008–2011 m. skirta 2,45 mln. Lt. Pažymėtina, kad naujo pastato statyba Programoje neplanuota, buvo numatyta tik rekonstrukcija.

Audito metu nustatyta, kad, nepradėjus statybos ir rekonstravimo darbų, buvo nupirkta įranga (ekspozicinių ir karantino akvariumų bei akvariumų gyvybės palaikymo), kuri negali būti montuojama.

Pavyzdys

Lietuvos jūrų muziejus 2007 metais pradėjo vykdyti investicinį projektą „Lietuvos jūrų muziejaus akvariumo rekonstravimas“. Jo vertė 32,3 mln. Lt, o įgyvendinti numatoma iki 2015 m. Lt. Vykdydamas projektą Lietuvos jūrų muziejus 2009-06-19 pasirašė sutartį dėl ekspozicinių ir karantino akvariumų bei akvariumų gyvybės palaikymo įrangos įsigijimo ir akvariumų įrengimo ir sumontavimo. Darbus Rangovas įsipareigoja atlikti iki 2012 m. gruodžio. Prancūzijos bendrovei už pagamintą įrangą sumokėta 9,08 mln. Lt, tačiau ji nesumontuota ir saugoma bendrovės patalpose. Įrangos negalima sumontuoti, nes nepradėta pastato, kur bus ji montuojama, rekonstrukcija – vyko teisminiai ginčai ir buvo nutrauktas viešasis konkursas. Taip pat neaiškios projekto finansavimo perspektyvos – 2012 m. numatytiems darbams įgyvendinti reikalinga 11,0 mln. Lt, tačiau numatoma skirti 3 mln. Lt. Skiriant kiekvienais metais tiek lėšų, akvariumo rekonstravimo darbai užsitęs iki 2020 m.

Audito metu nustatyta, kad kiekvienais metais Kultūros ministerija skirdavo lėšas ir tiems muziejų projektams, kurie nebuvo įtraukti į Programą: 2007–2011 m. taip skirta 3 571,0 tūkst. Lt.

Pavyzdys

Valstybės biudžeto lėšomis 2007–2011 m. buvo finansuojami 4 muziejų projektai (iš viso 3 571 tūkst. Lt), neįtraukti į Muziejų modernizavimo programą ar kitas programas: Pakruojo krašto muziejaus „Žiemgala“ pastato Žeimelyje restauravimui 1 757,0 tūkst. Lt, Jono Basanavičiaus sodybai Ožkabaliuose, Vilkaviškio raj. 1 494,0 tūkst. Lt (2010 m. projektas užbaigtas), Zarasų krašto muziejaus padalinio kalbininko K. Būgos memorialinio muziejaus Zarasų rajone rekonstravimui 300,0 tūkst. Lt, Vinco Krėvės Mickevičiaus muziejaus remontui 20,0 tūkst. Lt.

Audito metu muziejai nurodė šias svarbiausias problemas: trūksta saugyklų, jų būklė prasta, neatnaujinama ekspozicinė įranga ir neįsigyjama saugyklų įrangos.

Vykdamas Programą muziejų saugyklų plotai nuo 2007 m. iki 2010 m. padidėjo 1,3 procentinio punkto. Pažymėtina, kad, nacionalinių, respublikinių ir savivaldybių muziejų vertinimu, iš esamų saugyklų vidutiniškai tik 26 proc. įrengti pagal reikalavimus⁶.

Pavyzdys

Muziejuje esančių saugyklų pritaikymas (atitinka reikalavimus) saugomų muziejinių vertybių laikymui (proc.): Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus – 20 proc., Lietuvos dailės muziejus – 35 proc., Lietuvos nacionalinis muziejus – 40 proc., Vytauto Didžiojo karo muziejus – 20 proc.

Audito metu nustatyta, kad kai kuriuose muziejuose vertybės saugomos nepritaikytose patalpose, o saugyklos neatitinka minimalių reikalavimų, todėl kyla grėsmė jų išsaugojimui.

Pavyzdys

Maironio lietuvių literatūros muziejuje dalis rinkinių – per 50 tūkst. eksponatų yra saugoma pastate K. Donelaičio 13. Šiuo metu situacija grėsminga – viso pastato būklė bloga, o stogo – avarinė. Respublikiniame Kauno IX forto muziejuje nė viena iš saugyklų neatitinka reikalavimų, o muziejinės vertybės laikomos muziejui priklausančiame pastate, kuriam reikia kapitalinio remonto.

Didėjant muziejuose saugomų eksponatų skaičiui ir esant muziejų įrengtų saugyklų trūkumui, eksponatų saugojimui naudojamos ekspozicinės erdvės.

Pavyzdys

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus beveik visos saugyklos yra perpildytos eksponatų. Esant saugyklų trūkumui, daugelį Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ekspozicijoms skirtų salių teko paversti saugyklomis (pvz., Kauno paveikslų galerijoje 685,79 kv. m ekspozicijų paversta saugyklomis).

Muziejuose įrengtų nuolatinių ekspozicijų užimamas plotas 2007–2010 m. didėjo nedaug ir sudarė vidutiniškai 31,5 proc. viso muziejų patalpų ploto (žr. 4 lentelę).

⁶ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-12-16 įsakymas Nr. IV-716 „Dėl Muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcijos patvirtinimo“, 79–89 ir 207–462 p.

4 lentelė. Muziejuose įrengtų nuolatinių ekspozicijų užimamo ploto pokytis 2007–2010 m.			
Metai	Muziejų patalpų plotas, kv. m	Nuolatinių ekspozicijų plotas, kv. m	Nuolatinių ekspozicijų dalis, proc.
2007	296 125	89 438	30,2
2008	299 018	93 641	31,3
2009	305 891	96 202	31,4
2010	307 527	103 211	33,6
Šaltinis – Kultūros ministerija			

Ekspozicijoms, saugyklų ir restauravimo dirbtuvių įrangos įsigijimui 2007–2011 metais skirta 7 proc. Programoje planuotų lėšų. Įranga atnaujinama nederinant su pastatų rekonstrukcija.

Pavyzdys

Prienių krašto muziejaus pastato rekonstrukcijai 2008–2011 m. iš Programos skirta 800,0 tūkst. Lt, tačiau projekte nenumatyta lėšų naujų, šiuolaikiškų ekspozicijų įrengimui. Muziejaus nuomone, pastatas ir ekspozicijos yra vientisas darinys, todėl tikslingiau būtų modernizuoti viską kartu.

Audito metu nustatyta, kad ne visi muziejai veiklai vystyti efektyviai panaudoja valdomas patalpas, nes trūksta ekspozicinių erdvių.

Pavyzdys

Lietuvos etnokosmologijos muziejus 2008 m. baigė muziejaus rekonstrukcijos projektą, kurio vykdymui panaudojo 19,64 mln. Lt ES ir 10,34 mln. Lt valstybės biudžeto lėšų. Rekonstravus muziejų buvo planuojama 4 kartus padidinti lankytojų srautą, 8 kartus padidinti muziejaus pajamas už paslaugas. Buvo modernizuotos patalpos, tačiau nesuformuota nauja ekspozicija (buvusi ekspozicija užima tik nedidelę dalį ploto). 5 kartus padidėjus patalpų plotui, išaugo muziejaus eksploatacinės išlaidos, tačiau planuoti rezultatai nepasiekti. Šiuo metu muziejinei veiklai naudojama tik 16 proc. viso ploto.

Dalis muziejų muziejinei veiklai (ekspozicijoms, vertybių saugojimui) panaudoja santykinai mažai valdomų patalpų ploto, kita dalis patalpų išnuomojama arba nenaudojama.

Pavyzdys

Lietuvos dailės muziejaus valdomi: pastatas Goštauto g. 1 (1,39 tūkst. kv. m.) yra nenaudojamas; o patalpos Konstitucijos pr. 22, Didžioji g. 4, Rudininkų g. 10, Liejyklos g. 2 (iš viso 0,23 tūkst. kv. m) išnuomos.

Priemonei „**Modernizuoti muziejų apsaugos priemonės**“ 2007–2015 m. buvo numatyta skirti 10 000,0 tūkst. Lt, tačiau per 3,5 metų skirta tik 1 400,0 tūkst. Lt, arba 14 proc. lėšų. Pažymėtina, kad lėšos muziejų apsaugos priemonėms modernizuoti buvo skiriamos tik 2007–2008 m., o 2009–2011 m. lėšų neskirta.

Prieš atnaujindama Programą, Kultūros ministerija turėtų atlikti muziejų pastatų esamos būklės analizę ir peržiūrėti finansavimo prioritetus bei kontrolės procedūras, užtikrinančias jų laikymąsi.

2.2. Vertybės (ekspوناتai) įsigyjamos, saugomos, restauruojamos ir konservuojamos neturint aiškios krypties

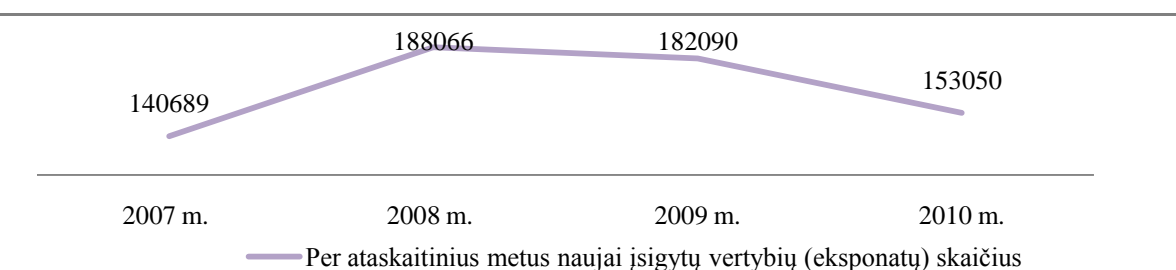
Pagal tarptautinę praktiką muziejų kolekcijų papildymo naujais eksponatais bei konservuotų ir restauruotų muziejinių vertybių metinis dalies padidėjimas yra 2 proc.

Lietuvos muziejuose 2010 m. buvo saugoma per 6 mln. eksponatų. Jų kasmet daugėja – 2010 m. buvo saugoma 5 proc. daugiau nei 2007 m., t. y. per metus padaugėjo vidutiniškai 1,6 proc.

2007–2015 m. Programos priemonėms „**Įsigyti šalies ir jos kultūros istorijai svarbių eksponatų**“ ir „**Ieškoti Lietuvos kultūros vertybių užsienyje**“ vykdyti skirta 970 tūkst. Lt, t. y. 21,6 proc. Programoje numatytų lėšų (planuota skirti 4 500 tūkst. Lt). 2007–2008 metais įsigyti 732 eksponatai ir įgyvendinta 13 vertybių paieškos projektų.

Kasmet (2007–2010 m.) muziejai įsigydavo per 140 tūkst. naujų eksponatų, daugiausia (60 proc.) – nacionaliniai ir respublikiniai.

1 pav. Lietuvos muziejuose naujai įsigytų vertybių (eksponatų) skaičiaus (vnt.) pokytis 2007–2010 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos pateiktus duomenis

2007–2010 m. kasmet apie 7 proc. muziejų neįsigydavo naujų eksponatų (daugiausia savivaldybių memorialiniai).

Didžioji dalis muziejų (per 50 proc.) 2010 m. eksponatų nepirko, o gavo juos kitais būdais (dovanos ir pan.). Muziejų atstovai teigia, kad ne visi dovanoti eksponatai yra vertingi (pasitaiko kopijų, Kinijos, Afrikos šalių ir pan. šiuolaikinių dirbinių, kurių vertė abejotina). Tai atsiliepia eksponatų, o vėliau ir parodų kokybei, be to, jie užima vietą saugyklose.

Pavyzdys

Lietuvos švietimo istorijos muziejus pažymi, kad 2010 m. visi 1 658 eksponatai muziejui buvo padovanoti, nėra skiriama lėšų įsigyti naujų.

Prienų muziejus teigia, kad naujų eksponatų įsigijimas muziejuje – problemiškas. Lėšos eksponatų įsigijimui iš Prienų rajono savivaldybės biudžeto skirtos tik 2003 m. Naujus eksponatus muziejui dovanoja kraštiečiai arba parvežama iš darbuotojų surengtų ekspedicijų.

Nepaisant to, kad saugomų eksponatų daugėja, kasmet jų eksponuojama santykinai mažiau – 2010 m. ekspozicijose, parodose ir kilnojamose parodose buvo eksponuojama apie 6 proc. visų saugomų eksponatų, t. y. apie 30 proc. mažiau nei 2007 m. Kai kurie muziejai eksponuoja po 1–3 proc. eksponatų iš visų turimų (pasaulyje⁷ muziejinkystės praktikoje eksponuojama iki 5 proc.) ir neužtikrina jų prieinamumo visuomenei.

Pavyzdys

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ekspozicijose ir parodose visuomenei pristatoma nuo 1,82 iki 3,2 proc. visų turimų rinkinių: 2007 m. – 1,82 proc., 2008 m. – 1,42 proc., 2009 m. – 2,6 proc., 2010 m. – 3,2.

⁷ http://www.muuseum.ee/et/erialane_areng/museoloogiaalane_ki/ingliskeelne_kirjand/p_van_mensch_towar/mensch22.

Muziejų atstovai teigia, kad yra problemų dėl saugojimo sąlygų ir saugyklų plotų, tačiau linkstama laikyti visus sukauptus eksponatus, nepaisant jų paveldosauginės vertės. Ši problema būdinga ne tik Lietuvos muziejams. Australijos⁸, Estijos⁹, Airijos¹⁰ aukščiausiųjų audito institucijų 2010–2011 m. atliktų auditų išvadose nurodoma, kad muziejai turi geriau valdyti kolekcijas ne tik sudarydami jų plėtros planus, bet ir inventorizuodami turimus eksponatus, kad įvertintų, ar tikslinga visus juos saugoti.

Kultūros ministerija muziejinių vertybių restauravimo projektams pagal Programos priemonę „Atlikti muziejinių vertybių restauravimo ir konservavimo darbus“ skyrė: 2007 m. – 36 tūkst. Lt; 2008 m. – 233 tūkst.; 2009 m. – 115 tūkst. Lt; 2010 m. lėšų neskyrė.

Muziejuose per metus restauruojama vidutiniškai apie 1–2 proc. visų turimų eksponatų (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Eksponatai, kuriuos reikia restauruoti ir konservuoti šalies muziejuose (vnt.)				
Metai	Eksponatai, kuriuos reikia restauruoti (vnt.)	Eksponatai, kuriuos reikia konservuoti (vnt.)	Restauruoti eksponatai (vnt.)	Konservuoti eksponatai (vnt.)
2007	167.425	285.831	2.206	11.584
2008	161.055	271.253	3.334	12.687
2009	161.945	273.106	3.371	19.751
2010	208.945	273.988	2.395	20.786
Šaltinis – Kultūros ministerija				

Esamais restauravimo ir konservavimo darbų tempais kritiškos būklės eksponatams sutvarkyti prireiks 9, o juos restauruoti – 87 metų.

Eksponatai ir muziejinės vertybės konservuojami ir restauruojami tik tuose muziejuose, kurių statute numatyta restauravimo funkcija, ir šia veikla užsiimančiose įmonėse ar bendrovėse¹¹. Lietuvoje yra 9 restauravimo centrai (4 nacionaliniuose, 2 respublikiniuose ir 3 savivaldybių muziejuose).

Muziejai įvardijo muziejinių vertybių restauravimo problemas: trūksta lėšų, įranga pasenusi.

Pavyzdys

P.Gudyno restauravimo centras įsikūręs 1978 m. restauruotame istoriniame architektūros ansamblio Oginskių rūmų (Rūdninkų g. 8) pastate. Per 33 intensyvaus patalpų eksploatavimo metus pastatas fiziškai nusidėvėjo: visa inžinerinė įranga – nuotekų, vandens tinklų, šildymo ir vėdinimo sistemos bei elektros instaliacijos – yra susidėvėję, nuolat genda ir neatitinka šiuolaikinių darbo saugos reikalavimų, kelia grėsmę darbuotojų saugumui ir eksponatams. Visiškai susidėvėjusios ir nesaugios priešgaisrinės apsaugos ir signalizacijos sistemos. Restauratoriai ir tyrėjai dirba stokodami tyrimui, konservavimui ir restauravimui skirtų technologinių įrenginių, aparatūros, instrumentų. Beveik visa įranga pasenusi ir susidėvėjusi, neatitinka šiuolaikinių įrenginių standartų.

Kai kuriuose muziejuose trūksta specialistų, lėšų.

Pavyzdys

Maironio lietuvių literatūros muziejuje nėra restauravimo dirbtuvių, dirba du restauratoriai (po 0,5 etato) (popieriaus restauravimo specialistai) savose dirbtuvėse. Kartais gaunama lėšų restauravimui pagal projektą iš kurios nors Kultūros ministerijos programos (restauravimo programa keleri metai sustabdyta), tuo atveju

⁸ <http://australianmuseum.net.au/document/Knowing-the-Collections-audit-report>.

⁹ <http://news.err.ee/Culture/dafb0913-f2a0-47b8-9c89-0fd1012c769f>.

¹⁰ <http://audgen.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=1095&CatID=5&StartDate=1+January+2011>.

¹¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-12-06 įsakymas Nr. IV-716 „Dėl muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcijos patvirtinimo“, 571 p.

perkamos restauravimo paslaugos. Muziejuje yra restauruotinių ir konservuotinių eksponatų kartoteka ir sąrašai, kurie nuolat papildomi. Restauravimui ir konservavimui eksponatai atrenkami pagal jų būklę (pirmiausia restauruojami ir konservuojami tie, kuriems gresia visiškas arba dalinis sunykimas).

Savo restauravimo dirbtuvių neturintys muziejai šias paslaugas perka iš kitų įstaigų.

Pavyzdys

Lietuvos jūrų muziejuje restauravimo dirbtuvių nėra, todėl paslaugos perkamos atlikus apklausas ir pagal sutartis iš muziejų, turinčių restauravimo centrus, ir fizinių asmenų, turinčių teisę teikti tokias paslaugas. Yra rengiami 3 metų restauravimo planai, sudaryti vadovaujantis Lietuvos dailės muziejaus vykdyto projekto „Lietuvos muziejų rinkinių būklės įvertinimas“ ataskaita, pateikta 2007 m., ir kasmetine eksponatų patikra. Deja, dėl restauravimo centrų užimtumo restauruoti planuotą kiekį eksponatų ne visada pavyksta.

Tyrimų ir restauravimo medžiagos įsigijamos nesistemiškai ir nenuosekliai.

Lietuvoje pagrindinis prioritetas restauruoti eksponatą yra poreikis parengti jį parodai. Kiti eksponatai, kuriuos reikėtų restauruoti ar konservuoti, tvarkomi ne taip sparčiai, kaip vertėtų. Ši problema aktuali ir kitose šalyse (pvz., Airijoje maždaug 85 proc. Nacionalinio muziejaus restauravimo departamento išteklių skiriama eksponatų parengimui eksponuoti). Neskiriamas reikiamas dėmesys preventyviam konservavimui ir restauravimui.

Kultūros ministerijos užsakymu, Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centras 2007–2009 m. atliko Lietuvos muziejų rinkinių būklės tyrimą (Kultūros ministerija skyrė 95 tūkst. Lt). Apžiūrėti muziejų eksponatai, esantys saugyklose ir ekspozicijose, įvertinta jų būklė, klasifikuota pagal keturias kategorijas. Muziejams pateiktos rekomendacijos dėl eksponatų ir saugyklų priežiūros. Konstatuota, kad tuo metu kritiškos būklės eksponatų šalies muziejuose buvo apie 8 proc. Ministerija teigia, kad šie duomenys atitinka Europos muziejų rodiklius – kritiškos būklės eksponatų procentas panašus kaip Lietuvoje. Sudarant kritiškos būklės eksponatų sąrašą buvo vadovujamasi Olandijos „Delta plano 1994 m.“ pavyzdžiu. Nustačius restauravimo poreikį, Olandijoje buvo patvirtintas restauravimo darbų planas, numatytos reikalingos lėšos ir atlikti restauravimo darbai. Lietuvoje bendras kritiškos būklės eksponatų restauravimo darbų planas nėra parengtas.

Pagal priemonę „**Parengti, kultūros ministro įsakymu patvirtinti ir įdiegti Lietuvos integralią muziejų informacinę sistemą**“ numatyta¹²: automatizuoti eksponatų apskaitą Lietuvos muziejuose, ją tvarkyti ir valdyti vadovaujantis vienodais standartais, pristatyti Lietuvos muziejuose saugomas vertybes virtualioje šalies ir pasaulio kultūros paveldo erdvėje. Priemonė turėjo būti pradėta įgyvendinti 2007 m., tačiau pradėta 2009 m. Jai numatyta skirta 7 405 tūkst. Lt: ES struktūrinės paramos lėšų – 5 950,0 tūkst. Lt, iš valstybės biudžeto – 1 455,0 tūkst. Lt. Planuojama įgyvendinimo data – 2012 m. II pus.

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-05-20 nutarimu Nr. 493 (2009-09-30 nutarimo Nr. 1215 redakcija) patvirtinta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija, 1.2.1 priemonė.

Situacija būtų valdoma ir vertybės būtų išsaugomos efektyviau, jeigu būtų parengta muziejinių vertybių restauravimo programa (planas), nustatant lėšų poreikį kiekvieniems metams.

Be to, muziejų turimi eksponatai turėtų būti inventorizuojami įvertinant, ar tikslinga juos saugoti.

Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema turėtų būti diegiama sparčiau, siekiant užtikrinti tinkamą kultūros vertybių apskaitą, valdymą ir skaitmeninimą.

3. Nepakankamai ugdomas visuomenės kūrybiškumas ir atnaujinama muziejų veikla

Programos tikslo „Ugdyti visuomenės kūrybiškumą, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą“ trijų uždavinių (keturių priemonių) įgyvendinimui skirta 282,4 tūkst. Lt, arba 0,3 proc. Programai skirtų lėšų.

6 lentelė. Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos II tikslo priemonių įgyvendinimas						
Nr.	Uždaviniai	Nr.	Priemonės	Numatytas priemonės įgyvendinimo laikotarpis	2007–2011 m. priemonei skirtos lėšos (tūkst. Lt)	Priemonės įgyvendinimo būklė 2011 m. I pus.
5.	Moderniomis priemonėmis ir technologijomis aktualizuoti šalies muziejų rinkinius ir užtikrinti visuomenei galimybę susipažinti su skaitmenizuotu kultūros paveldu ir informacija apie jį	5.1.	Parengti, kultūros ministro įsakymu patvirtinti ir vykdyti muziejinių vertybių skaitmeninimo veiksmų planą	2007–2015	85,2	Vykdoma
6.	Sudaryti muziejuose sąlygas šviestis ir mokytis visą gyvenimą	6.1.	Vykdyti muziejų vadovų patvirtintas šviečiamąsias programas	2007–2015	86,0	Vykdoma
		6.2.	Parengti ir įdiegti muziejų vertinimo sistemą	2007	-	Parengta 2008 m. Vykdoma
7.	Ugdyti muziejininkų gebėjimus teikti profesionalias paslaugas ir taip prisidėti prie mokymosi, turizmo ir socialinės integracijos	7.1.	Parengti ir kultūros ministro įsakymu patvirtinti Ilgalaikio muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus, tobulinti muziejininkų kvalifikaciją.	2007–2015	111,2	Parengti 2008 m. Vykdoma
Iš viso:					282,4	
Šaltinis – Valstybės kontrolė						

3.1. Į skaitmeninę formą perkelta 6 proc. turimų muziejinių vertybių (ekspонатų)

Įgyvendinant priemonę „**Parengti, kultūros ministro įsakymu patvirtinti ir vykdyti muziejinių vertybių skaitmeninimo planą**“ nuo 2010 m. finansavimą gavo 2 muziejai (19 tūkst. Lt), 2011 m. – 5 muziejai (66,2 tūkst. Lt).

Iki 2011 m. Lietuvos muziejuose suskaitmeninta 376 894 ekspонатų (iš 6 323 760 saugomų). Tai beveik 6 proc. visų turimų ekspонатų. Muziejai teigia, kad muziejinių vertybių skaitmeninimas bus vykdomas sparčiau visiškai įdiegus Lietuvos integralią muziejų informacinę sistemą (skaitmeninimui iki 2013 m. planuojama skirti apie 5,5 mln. Lt, daugiausia ES struktūrinės paramos lėšas).

Muziejinių vertybių (ekspонатų) perkėlimas į skaitmeninę formą įgalina visuomenę susipažinti ne tik su ekspонuojamomis, bet ir visomis sukauptomis muziejinėmis vertybėmis (ekspонатаis).

3.2. Šviečiamąsias (edukacines) programas vykdo ne visi muziejai

Vertinome audituojamu laikotarpiu muziejuose organizuotų šviečiamųjų (edukacinių) renginių ir juose dalyvavusių lankytojų skaičiaus pokytį.

Programos priemonei „**Vykdyti muziejų vadovų patvirtintas šviečiamąsias programas**“ 2008 m. skirta 86 tūkst. Lt Programos lėšų 4 muziejams 9 edukacinėms programoms. Muziejai šią priemonę 2007 – 2011 m. taip pat vykdė iš jiems skirtų asignavimų ir dalyvaudami kitų Kultūros ministerijos vykdomų programų priemonėse (pvz.: Vaikų ir jaunimo edukacijos programoje) bei konkurso būdu gaudami finansavimą iš Kultūros rėmimo fondo.

Lietuvos muziejai 2007–2010 m. kasmet parengdavo vidutiniškai per 10 tūkst. edukacinių programų, kurias aplankydavo per 200 tūkst. dalyvių. 2010 m., palyginus su 2007 m., edukacinių programų surengta 19 proc. mažiau (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Bendro lankytojų, mokinių, edukacinių programų ir dalyvių skaičiaus pokytis 2007–2010 m.				
Metai	Bendras lankytojų sk.	Moksleivių sk.	Surengta edukacinių programų	Edukacinių programų dalyvių skaičius
2007 m.	3 115 415	678 148	14 728	246 202
2008 m.	3 134 711	591 429	13 306	285 543
2009 m.	2 788 188	492 280	11 138	234 863
2010 m.	2 727 437	505 817	11 916	255 756
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos pateiktus duomenis				

Bendras muziejų lankytojų skaičius 2009–2010 m. mažėjo. 2010 m. moksleivių muziejuose apsilankė 25 proc. mažiau nei 2007 m.

Verta paminėti, kad pagal Kultūros ministerijos pateiktus statistinius duomenis kasmet apie 9 proc. muziejų nerengė edukacinių programų (savivaldybių ir žinybiniai muziejai), nors Muziejų įstatyme¹³ nurodyta, kad muziejines moksleivių lavinimo programas turi rengti visi muziejai.

Pavyzdys

Kaišiadorių muziejuje nevykdomos edukacinės programos, nes jo patalpose telpa tik 3 kabinetai (administracinės paskirties) ir 9 patalpos fondams saugoti. Patalpų ekspozicijoms, parodoms ir edukacinei veiklai nėra.

Edukacinių programų nevykdančiuose muziejuose lankytojų buvo mažiau, palyginus su jas vykdančiais muziejais (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Muziejų veiklos vertinimo suvestinė 2010 m.							
Pavadinimas	Bendras lankytojų sk.	Pavieniai lankytojai	Organizuoti lankytojai		Edukacinių programų sk.	Surengta edukacinių programų	Edukacinių programų dalyvių sk.
			Iš viso	Iš jų moksleivių			
A.Baranausko ir A.Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus	103786	25122	57396	42352	26	703	21268
Kaišiadorių muziejus	1017	703	314	212	0	0	0
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos pateiktus duomenis							

Daugelis muziejų pabrėžia, kad lankytojų aktyvumas padidėja būtent dėl naujų edukacinių programų, naujų darbo formų ir bendradarbiavimo su švietimo įstaigomis.

Pavyzdys

Gerosios praktikos pavyzdžiu galėtų būti Klaipėdos Jūrų muziejus – vienas iš nedaugelio, jau įrengusių lankytojams kompiuterinius terminalus, kur galima ne tik pasitikrinti, bet ir praplėsti savo žinias. Tai rodo, kad muziejus suprantamas ir kaip mokymosi vieta.

Prano Domšaičio galerijoje veikia meno pažinimo centras, prieinamas kiekvienam – bilieto kaina 1–2 Lt.

Lietuvos kultūros politikos nuostatuose pabrėžiama, kad šiuolaikinio muziejaus veikla turi būti siejama su kultūros, švietimo, informacijos skleidimo funkcijomis. Šios nuostatos spartesnę įgyvendinimą turi lemti besikeičianti visuomenė, kuri muziejams kelia vis didesnius reikalavimus¹⁴.

Šviečiamas programas turėtų vykdyti visi muziejai siekiant geriau tenkinti visuomenės poreikius bei didinti muziejų lankomumą.

3.3. Neužtikrinamas tęstinis muziejininkų kvalifikacijos kėlimas

Programos priemonei „**Parengti ir kultūros ministro įsakymu patvirtinti Ilgalaikio muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus, tobulinti muziejininkų kvalifikaciją**“ buvo skirta 111,2 tūkst. Lt (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Kvalifikacijos kėlimo projektams skirtos lėšos ir kvalifikaciją kėlusiu darbuotojų skaičius, 2007–2010 m.		
Metai	Skirta lėšų kvalifikacijos projektams* (tūkst. Lt)	Darbuotojų, kėlusiu kvalifikaciją, sk.
2007	27,8	15
2008	26,4	67

¹³ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, 1995-06-08 Nr. I-930 (2010-04-08 įstatymo Nr. XI-733 redakcija), 4 str. 2 d. 8 p., 3 d. 5 p., 5 d. 2 p., 6 d. 2 p.

¹⁴ www.museums.lt/Ateitis/images/Kurkime_ateities_muz_leidiny/leidiny/_56_62.pdf

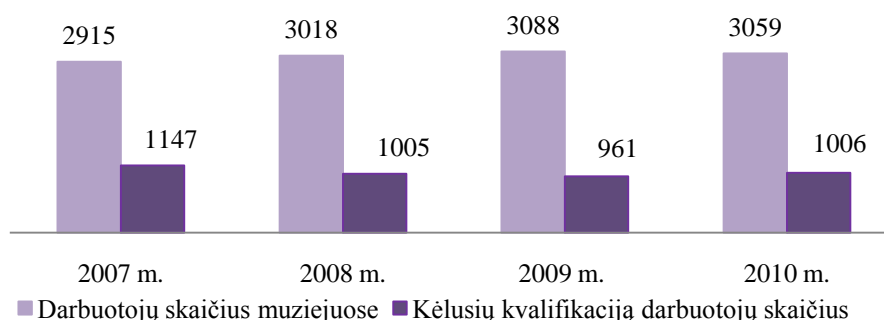
2009	57	46
2010	–	–
* Lėšos skirtos per dalinį projektų finansavimą		
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos pateiktus duomenis		

Pažymėtina, kad Kultūros ministerija neturi bendros informacijos apie muziejų darbuotojų kvalifikacijos kėlimui 2007–2010 m. visas skirtas lėšas (kiek patys muziejai skyrė lėšų), tik statistinius duomenis, kiek asmenų dalyvavo kursuose ar stažuotėse.

Tik dalis darbuotojų (3 proc.) tobulino muziejininkų kvalifikaciją Programos lėšomis, kita dalis (97 proc.) – dalyvavo Lietuvos muziejų asociacijos vykdytuose muziejininkų kompetencijų ir gebėjimų ugdymo projektuose¹⁵, kurie buvo finansuoti ES paramos lėšomis, ir kėlė kvalifikaciją kursuose, kurie buvo finansuoti muziejų lėšomis.

Visuose Lietuvos muziejuose 2007–2010 m. kasmet dirbo vidutiniškai 3 000 darbuotojų, iš jų beveik 1000, t. y. apie 34 proc., tobulino kvalifikaciją: dalyvavo seminaruose, kursuose ir stažuotėse užsienyje (žr. 2 pav.).

2 pav. Bendro darbuotojų ir kvalifikaciją kėlusiu darbuotojų skaičiaus (vnt.) dinamika 2007–2010 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ministerijos pateiktus duomenis

Pastebėtina, kad 2010 m. 12 proc. visų šalies muziejų per metus nė vienas darbuotojas netobulino kvalifikacijos, dažniausia tai – savivaldybių ir žinybinių muziejų darbuotojai. Muziejai nurodo, kad muziejinės veiklos darbuotojų kvalifikacijos kėlimas dėl nepakankamo finansavimo neužtikrinamas, nesukurta efektyviai veikianti kvalifikacijos kėlimo sistema, Lietuvoje nėra sisteminio požiūrio į tęstinius profesinius mokymus.

Pavyzdys

Prienu krašto muziejaus nuomone „pasirinkti kvalifikacijos kėlimo vykdytojus ir aktualius renginius savivaldybių muziejai neišgali, nes tokie renginiai mokami, o ministerija ar savivaldybė tam lėšų neskiria“.

Šiaulių „Aušros“ muziejus pabrėžia: „Kitų galimybių muziejai neturi, tik gauti ESF paramą, teikdami projektus sistemingai, tęstinei kvalifikacijai kelti. Lietuvoje nėra nė vienos finansavimo programos, skirtos kultūros (ir muziejų) darbuotojų kvalifikacijos kėlimui. Ir teikiant projektų paraišką gauti ESF paramą muziejai vilčių, kad gaus paramą, turi nedaug, nes paprastai prioritetas teikiamas paraiškoms, kurios apima visą sektorių ir nauda yra visam sektoriui, pvz. muziejų sričiai“.

¹⁵ XXI amžiaus muziejininkų kompetencijos ir gebėjimų ugdymas, XXI amžiaus muziejininkų kompetencijos ir gebėjimų ugdymas: II etapas.

Specialias muziejininkų tęstinio mokymo programas rengė Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras. Remiantis 2008 m. Kultūros ministerijos atliktos muziejų apklausos duomenimis, centro kursų programos muziejininkai vertino kaip nesistemingas, neaktualias, ribotos pasiūlos.

Pastebėtina, kad tik apie 25 proc. visų muziejų darbuotojų turi muziejininko¹⁶ specialybę (šios specialybės bakalauro studijų Lietuvoje nėra, todėl dirba ir istorikai, ir filologai, ir biologai, ir pan.). Muziejų atstovai akcentuoja, kad trūksta specialistų, pvz., edukatorių, nes jų niekas nerengia, ir konkrečios specializacijos darbuotojų, kurių ypač trūksta periferijose.

Yra muziejų, kuriuose nė vienas darbuotojas neturi muziejininko išsilavinimo. Pažymėtina, kad yra muziejų, kuriuose dirba tik vienas darbuotojas (2010 m. tokių muziejų buvo 8). Tokiais atvejais sunku įvertinti darbuotojų pajėgumą tinkamai organizuoti ir vykdyti muziejinę veiklą, nekalbant apie galimybes kelti kvalifikaciją. Muziejų atstovų nuomone, kai kuriuose muziejuose yra ne tik kvalifikuotų darbuotojų, bet ir apskritai žmogiškųjų išteklių trūkumas.

Pavyzdys

Varėnos rajono savivaldybės Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinio muziejaus nuomone, muziejuje, kad ir tokiame nedideliame, negali dirbti tik direktorius ir pusę etato turintis valytojas. Šiuo metu muziejaus direktorius eina visas pareigas: direktoriaus, ekskursijų vadovo, edukacinių programų vadovu, ūkvedžio, vairuotojo, renginių vedėjo, projektų autoriaus.

Kultūros ministro įsakymu¹⁷ 2008 m. patvirtintuose nuostatuose numatyta, kad turi būti sudarytos sąlygos muziejininkams plėtoti turimas kompetencijas ir įgyti naujų, reikalingų jų profesinėje veikloje, tačiau tokios sąlygos dar nesudarytos – muziejininkai neturi galimybės sistemingai kelti kvalifikaciją ir tobulinti profesinius įgūdžius.

Daugelio muziejų nuomone (33 proc., daugiausia savivaldybių), muziejininkų kvalifikacija tenkina tik iš dalies, trūksta kompiuterinio raštingumo, ekskursijų vedimo, užsienio kalbų įgūdžių, o 14 proc. muziejų atstovų teigia, kad muziejų darbuotojų kvalifikacija visiškai netenkina.

Kultūros ministerija turėtų suformuluoti kvalifikacinius reikalavimus moderniam muziejuje dirbantiems specialistams bei užtikrinti reikiamą tęstinę kvalifikacijos kėlimą.

3.4. Muziejų vertinimas vykdomas per lėtai

Programoje numatyta, kad priemonė „**Parengti ir įdiegti muziejų vertinimo sistemą**“ turėjo būti įgyvendinta 2007 m. Muziejų vertinimo nuostatai¹⁸ buvo parengti 2008 m., tačiau 2010–2011 m. įvertinti tik du muziejai (Maironio lietuvių literatūros ir Lietuvos liaudies buities). 2011 m. Lietuvos Jūrų muziejus yra pateikęs paraišką įvertinimui.

¹⁶ Muziejaus darbuotojas, atliekantis funkcijas, susijusias su materialinių ir dvasinių kultūros vertybių bei gamtos objektų kaupimu, apskaita, saugojimu, restauravimu, tyrimu, eksponavimu bei populiarinimu.

¹⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-10-28 įsakymas Nr. IV-508 „Dėl Ilgalaikio muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-08-27 įsakymas Nr. 429 „Dėl Muziejų vertinimo nuostatų patvirtinimo“.

Kultūros ministerijos atstovai teigia, kad muziejų vertinimas tik nuo 2012 m. (5 metais vėliau, nei numatyta programoje) taps privalomas muziejams, kurių steigėja yra Kultūros ministerija (kitiems tik rekomenduota dalyvauti vertinime). Jį atlieka 7 narių komisija¹⁹ (4 nariai deleguoti Lietuvos muziejų asociacijos, 3 – ministerijos). Įvertinimas suteikiamas 3 metams.

Muziejų vertinimo nuostatuose numatyta, kad teigiamai įvertintiems muziejams bus taikomas prioritetas gaunant Muziejų programos projektinį finansavimą, tačiau Kultūros ministerija vertinime dalyvaujantiems muziejams šios nuostatos iki šiol netaiko, todėl dauguma nėra motyvuoti teikti paraiškas įvertinimui.

Pavyzdys

Muziejai teigia, kad kol kas nesupranta vertinimo prasmės, nes jis galioja tik 3 metams, o tikros naudos nėra, nes jis nedaro įtakos nei dėl papildomo finansavimo, nei kitų „lengvatų“, nesukurta skatinimo sistema.

Dalis muziejų teigia, kad Muziejų vertinimo tvarka tobulintina.

Pavyzdys

Lietuvos nacionalinis muziejus yra teikęs Kultūros ministerijai siūlymus dėl tvarkos tobulinimo: „Turėtų būti aiškiai surašyti valstybės nustatyti standartai ir bendrieji reikalavimai muziejams pagal muziejinės veiklos sritis. Muziejai, kurie akredituojasi, turėtų atlikti vidinę savo veiklos analizę ir parodyti kokiais būdais ir priemonėmis atitinka nustatytus standartus“.

Pastebėtina, kad esamoje tvarkoje muziejams nenurodyta atlikti savianalizę, nereglamentuota, kas turi atlikti po vertinimo nustatytų trūkumų pašalinimo stebėseną.

Muziejų akreditacijos sistema veikia daugelyje šalių. Institucijų finansavimas yra susijęs su akreditacijos rezultatais, be to, tai yra labai efektyvi priemonė institucijoms įsivertinti savo stiprybes ir trūkumus bei planuoti muziejų veiklos tobulinimą.

Muziejų vertinimas turėtų esminį teigiamą poveikį muziejų veiklos efektyvumui, todėl jo įgyvendinimas turėtų būti spartinamas. Be to, reikėtų pradėti taikyti numatytą skatinimo priemonę – finansuojant, prioritetą teikti įvertintų muziejų teikiamiems projektams.

5-ojo audito departamento direktorė

Rasa Gabrilavičienė

Vyriausiasis valstybinis auditorius

Jonas Izokaitis

Nuoroda:

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos:

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, 1 egz.

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, 1 egz.

¹⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-08-27 įsakymas Nr. 429 „Dėl Muziejų vertinimo nuostatų patvirtinimo“, 12 p.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar muziejų modernizavimo
2007–2015 m. programa
vykdoma rezultatyviai“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito objektas – muziejų modernizavimas.

Audito subjektai – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinis (padalinys dr. Jono Šliūpo memorialinė sodyba), Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės, Lietuvos dailės (padaliniai: Prano Domšaičio galerija, Laikrodžių muziejus, Palangos gintaro muziejus), Respublikiniai Vaclovo Into akmenų, Šiaulių „Aušros“, Lietuvos jūrų, Lietuvos etnokosmologijos, Kauno IX forto, Žemaičių vyskupystės muziejai ir Prienų krašto muziejus.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija audito subjektu pasirinkta, nes disponuoja pagrindinėmis Muziejų modernizavimo programos lėšomis, formuoja šalies kultūros (ir muziejų) politiką, yra institucija, atsakinga už Muziejų modernizavimo programos koordinavimą ir įgyvendinimą. Muziejai yra atsakingi už tam tikrų Muziejų modernizavimo programos priemonių įvykdymą.

Audito tikslas – įvertinti, ar Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programa vykdoma rezultatyviai.

Vertinimo kriterijai:

1. atnaujintų (naujai pastatytų) muziejų pastatų skaičius,
2. įrengtų ekspozicijų skaičius,
3. įrengtų saugyklų skaičius,
4. modernizuotų muziejų apsaugos priemonių skaičius,
5. naujai įsigytų eksponatų skaičius,
6. muziejuose eksponuojamų eksponatų skaičius,
7. restauruotų ir konservuotų muziejinių vertybių skaičius,
8. į skaitmeninę formą perkeltų eksponatų skaičius,
9. muziejuose organizuotų šviečiamųjų renginių skaičius,
10. organizuotuose šviečiamuosiuose renginiuose dalyvavusių lankytojų skaičius,
11. muziejuose išleistų leidinių skaičius,
12. muziejų, kuriuose atliktas veiklos vertinimas, skaičius,
13. lankytojų skaičiaus pokytis,
14. muziejų darbuotojų, dalyvavusių kvalifikacijos tobulinimosi programose, skaičius.

Audito metodai:

Duomenis rinkome ir vertinome taikydami skaičiavimo, patikrinimo, analitines procedūras ir apklausos (pokalbių), palyginamosios rodiklių analizės metodus.

Siekiant išsiaiškinti, kaip muziejai vykdo Programos uždavinius ir priemones, audito procedūros buvo atliktos Kultūros ministerijoje ir 14-oje subjektų (muziejuose ir (ar) padaliniuose), buvo išsiųstas klausimynas 4 nacionaliniams, 17 respublikiniams, 62 savivaldybių ir 16 žinybinių muziejų. Audito metu nagrinėjome užsienio šalių (Australijos, Estijos, Airijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Danijos, Olandijos) patirtį.

Audituojamas 2007–2010 m. laikotarpis. Analizuodami tendencijas ir pokyčius, naudojome ir 2011 m. duomenis.

Audito metu duomenys buvo renkami nagrinėjant pagrindinius teisės aktus ir kitus dokumentus, reglamentuojančius muziejų modernizavimą.

Atlikdami šį auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Valstybinis auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Ar muziejų modernizavimo
 2007–2015 m. programa
 vykdoma rezultatyviai“
 2 priedas

**Muziejų pastatų rekonstravimui, remontui, naujai statybai ir materialinio
 turto įsigijimui 2007–2011 m. skirtos lėšos, tūkst. Lt**

	Asignavimų valdytojo pavadinimas, investicijų projekto pavadinimas	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	Iš viso:
1.	Šiaulių „Aušros“ muziejaus, buvusių Ch. Frenkelio rūmų, parko ir pastatų rekonstravimas	2 418,0	2 150,0	500,0	2 500,0	2 500,0	10 068,0
2.	Šiaulių „Aušros“ muziejaus Fotografijos skyriaus patalpų Šiauliuose, Vilniaus g. 140, rekonstravimas	100,0	180,0	550,0	1 000,0	1 000,0	2 830,0
3.	Maironio lietuvių literatūros muziejus						
	Maironio lietuvių literatūros muziejaus pastato Kaune, Rotušės a. 13, rekonstravimas	120,0	400,0	500,0	3 000,0	3 500,0	7 520,0
	Ilgalaikio turto įsigijimas				10,0		10,0
4.	Lietuvos jūrų muziejus						
	Lietuvos jūrų muziejaus Klaipėdoje, Smiltynės g. 2, akvariumų rekonstravimas	453,7	1 150,0	2 034,3	5 601,0	3 000,0	12 239,0
	Lietuvos jūrų muziejus, delfinariumo rekonstrukcija (ES lėšos)				8 300,0		8 300,0
5.	Lietuvos nacionalinis muziejus						
	Ilgalaikio turto įsigijimas	700,0	700,0	50,0	300,0	500,0	2 250,0
	Lietuvos nacionalinio muziejaus pastato 2-ojo ir 7-ojo korpusų Vilniuje, T. Kosciuškos g. 3, rekonstravimas – pritaikymas muziejinei veiklai	2 000,0	2 000,0	900,0	500,0	900,0	6 300,0
6.	Lietuvos dailės muziejus						
	Ilgalaikio turto įsigijimas	225,0	100,0	100,0	100,0		525,0
	Prano Gudyno restauravimo centro pastato Vilniuje, Rūdninkų g. 8, rekonstravimas	275,0	500,0				775,0
7.	Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus						
	M.K. Čiurlionio memorialinio muziejaus Čiurlionio g. 35, Druskininkuose, tvarkybos darbai					305,0	305,0
	Istorinės Prezidentūros pastato Vilniaus g. 33, Kaune, dalies (terasos), tvarkybos darbai					35,0	35,0
8.	Trakų istorijos muziejus						
	Trakų istorijos muziejus (ES lėšos)				8 000,0		8 000,0
	Trakų istorijos muziejus Medininkų pastatai ir kiti statiniai (ES lėšos)				8 000,0		8 000,0
9.	Lietuvos teatro ir muzikos muziejus, administracinių pastatų nauja statyba, rekonstravimas		450,0	500,0	500,0	1 000,0	2 450,0

10.	Klaipėdos miesto savivaldybės Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus saugyklos pastato Klaipėdoje, Aukštoji g. 3/Didžioji vandens g. 4 statyba ir teritorijos sutvarkymas		1 000,0	200,0	200,0	200,0	1 600,0
11.	Kupiškio etnografijos muziejaus pastato Kupiškyje, Gedimino g. 2, rekonstravimas		700,0	500,0	300,0	1 300,0	2 800,0
12.	Prienų krašto muziejaus pastato Prienuose, F. Martišiaus g. 13, rekonstravimas		100,0	150,0	400,0	200,0	850,0
13.	Raseinių krašto istorijos muziejaus pastato Raseiniuose, Muziejaus g. 3, rekonstravimas		200,0	150,0	400,0	450,0	1 200,0
14.	Tado Ivanausko zoologijos muziejus, pastatas Laisvės al. 106	552,0	76,0	30,0			658,0
15.	Mosėdžio Vaclovo Into akmenų muziejus, pastatas Salantų g. 2		32,0				32,0
	Ilgalaikio turto įsigijimas (ES lėšos – 365 tūkst. Lt, Valstybės investicijų programos lėšos –100 tūkst. Lt)					465,0	465,0
16.	Vytauto Didžiojo karo muziejus, pastatas Laisvės al. 74B	3 165,0	2 600,0	800,0	1 292,0		7 857,0
	IŠ VISO:	10 008,7	12 338,0	6 964,3	40 403,0	15 355,0	85 069
Šaltinis – Kultūros ministerija							

Valstybinio audito ataskaitos
 „Ar muziejų modernizavimo
 2007–2015 m. programa
 vykdoma rezultatyviai“
 3 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Nustatyti optimalų muziejų tinklą, kokybinius reikalavimus muziejų pastatams, ekspozicijoms, valdymui ir paslaugoms, kvalifikacinius reikalavimus muziejininkams.	Kultūros ministerijai	Parengti ir kultūros ministro įsakymais patvirtinti „Muziejų veiklos ir valdymo kokybės plėtros rekomendacijas“ ir „Rekomendacijas dėl kvalifikacinių reikalavimų muziejininkams“	2012 metų IV ketvirtis
2.	Atnaujinti Programą pagal Strateginio planavimo metodikos reikalavimus ir, keičiantis planuojamų metų asignavimams, kasmet tikslinti priemonių planą.	Kultūros ministerijai	Parengti Programos, atnaujintos pagal Strateginio planavimo metodikos reikalavimus, projektą ir jį patvirtinti	2012 metų IV ketvirtis
3.	Siekiant išsaugoti muziejines vertybes ir efektyviai naudoti valstybės biudžeto lėšas, Lietuvos muziejų rinkinių būklės tyrimo pagrindu parengti ir patvirtinti planavimo dokumentą, nustatant darbų eiliškumą ir vykdytojus.	Kultūros ministerijai	Parengti ir kultūros ministro įsakymu patvirtinti „Muziejinių vertybių restauravimo planą“	2012 metų III ketvirtis
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Rūta Pileckaitė, Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus vyriausioji specialistė				

Plano sudarymo paaiškinimas:

- ▶ 1–3 lentelės stulpelius užpildo auditorius. Prireikus lentelė gali būti papildyta stulpeliu – pastebėjimas ar išvada;
- ▶ 4–5 lentelės stulpelius užpildo subjekto, kuriam pateikta rekomendacija, atsakingas atstovas. Nurodomas atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą.